

Detektorfund i 2014

2014 har været et fantastisk detektorår, der både har leveret mange spændende enkeltfund og en vaskeægte skat. Skatten blev fundet ved Gl. Skørping og omhandles særskilt i denne årbog. I stedet skal der her fokuseres på de mange enkeltfund, der beløber sig til ca. 1000, fordelt på 32 findere. Størsteparten af fundene med 451 i alt udgøres af diverse mønter, mens den resterende del udgøres af en stor blanding af især diverse smykker, beslag, fingerringe, seglstamper, spænder og nøgler. Fundene har atter i år været en uvurderlig kilde til oplysninger om ældre tiders kultur og forsvundne bebyggelser.

Forsvundne bebyggelser er eksempelvis påvist ved Sebber og Nørholm, hvor hundredvis af detektorfund især det sidstnævnte

Udbredelsen af detektorfund fra 2014 i museets ansvarsområde. Som tidligere år er det særligt egnene ved Limfjorden, der leverer fundene, mens både nordligere egne, det indre af Himmerland og hele Mariagerfjord-området næsten er fundtomt. Store og spændende områder venter således fortsat på at blive udforsket med detektor.

sted er gjort gennem årene. Museets undersøgelser har påvist, at Nørholm-bebyggelsen i jernalderen og den tidlige vikingetid har ligget sydligere på det store bakkedrag. Blandt årets fund fra denne ældre bebyggelse kan man fremhæve to møntfund, hvoraf den første er en såkaldt 'Hedebymønt', der formodes at være fra ca. 825-840 e.kr. Mønten er usædvanligt flot bevaret og har desuden rester af en pånippet øsken, der viser, at den er blevet omdannet til et hængesmykke. Mønttypen er aldeles sjælden, og fundet synes at være det første af sin art i Nordjylland. Den menes at være slået i Hedeby eller Ribe, hvorfra typen kendes i få eksemplarer. Desuden kendes den eksempelvis fra de andre kendte vikingebyer Kaupang og Birka, og overraskende er det ikke, at Limfjorden med Nørholm har indgået i trafikken mellem disse vigtigste handelspladser i vikingetiden. Et andet spændende perspektiv er også, at netop 800-tallet har været en meget urolig periode med søkrige, talrige vikingeovertagelser og nordiske bosættelser på både de britiske øer og det frankiske fastland. Begivenhederne afspejles tilsyneladende i Limfjordsegnens vikingebebyggelser, hvor mange netop synes at have gennemgået en flytning eller betydelig ændring i perioden. Nørholm kan altså være endnu et eksempel på en landsbys flytning i denne periode. Mønten er fundet i nærheden af det lidt uforklarlige stednavn 'Stramborg', der findes sydligt i sognet. Om stedet blev det tidligere sagt, at der her skulle have ligget en vikingeborg. Det lyder måske som romantisk overtro, men med de senere års detektorfund synes tanken nu knap så fjern – i hvert fald har der været en form for bebyggelse ved vikingetidens begyndelse i 700-800-tallet. Hvordan den fortjener endelsen –borg er endnu uvist, men interessant er det, at oprindelsen til navnet måske skal føres tilbage til vikingetiden. Dermed kan det stednavnemæssigt komme i familie med Aalborg og Aggersborg som et borgnavn fra vikingetiden. I ældre tider har Limfjorden strakt sig helt ind til Stramborg i en lavvandet vejle, der måske endnu kunne besejles af 800-tallets vikingeskibe. Måske borg-endelsen skal ses i denne sammenhæng i en tid, hvor evnen til at føre søkrig og udruste krigsskibe har været at største betydning.

Det andet møntfund, der kan fremhæves, er en arabisk dirhem. Den skadede mønt synes at være fra perioden efter 815 e.Kr., også den har på 'vikingemanér' været båret som et smykke men i dette tilfælde som en broche. Ved randen er der rester af et påloddet nålefæste. Mønten er desuden blevet forgyldt, hvilket må være sket ved omdannelsen til smykke, da også nålefæstet er blevet forgyldt.

*'Hedebymønt' fra 800-tallet
fundet ved Nørholm.
Diam. 1,9 cm.*

*Arabisk dirhem fundet ved
Nørholm. Sekundært omdan-
net til smykke med forgyltning.
Diam. ca. 2,8 cm.*

Længere vest på i Farstrup sogn er der også fundet en forsvundet jernalderbebyggelse ved gården Hornsgård. Kun omtrent 500 m øst for fundstedet har der desuden været en kirke ved de nuværende Lundegårde. Kirken var sandsynligvis fra 1100-tallet og den fundne jernalderbebyggelse skal måske opfattes som en forgænger til kirkens tilhørende landsby. Blandt årets fund fra jernalderbebyggelsen kan fremhæves et ornamenteret bronze-fragment, der stilmæssigt tyder på en oprindelse i 700-800-tallets Irland. Hvilken genstand det stammer fra er vanskeligt at sige, men at stykket oprindeligt er hjembragt af plyndrende vikinger i 800-tallet må være en oplagt mulighed. Om det nu selv er Hornsgård-beboerne, der har været på plyndringstogt, eller om stykket er havnet der ad omveje, er selvsagt vanskeligt at sige. De arabiske mønter er også nået til Hornsgård-bebyggelsen, hvor den første af slagsen nu er fundet. Det var en dirhem, der synes at være slået i Teheran engang i perioden 775-809 e.kr. Et hul i mønten viser, at også denne har været omdannet til et smykke med en pånippet øsken.

*Bronzefragment fra 700-800-tallets
Irland. Måske fra en dragtnål eller et
pyntebeslag. Længde 4,4 cm.*

*Arabisk dirhem fundet ved Hornsgård i
Farstrup sogn. Diam. 2,5 cm*

Et tredje eksempel på opdagelsen af en forsvundet bebyggelse kan findes ved Oppelstrup i Himmerland. I 2014 blev der herfra indleveret 19 velbevarede og flotte fund, der særligt udgøres af diverse dragtspænder og smykker. Dateringerne tyder på en

bebyggelse, der i hvert fald har eksisteret fra 400-500-tallet til måske op i 1400-tallet. En eftersøgning i markbøgerne fra 1681-83 i Christian 5's Matrikel fortæller, at det pågældende område kaldtes 'Byetoft ager' og desuden at det var opbrudt hedejord. På daværende tidspunkt har bebyggelsen altså allerede været øde men dog levet i erindringen som et marknavn. Den øde landsby ligger i dag omkranset af landsbyerne Oppelstrup, Gunderup, Torderup og Skovstrup. Med endelsen -rup er det alle såkaldte torp-landsbyer. Sådanne torper menes generelt at være skabt ved en udflytning fra en anden landsby. I hvert fald Oppelstrup må antages at stamme fra den øde landsby. Men hvad med de andre omkransende torper? Stammer også de fra den øde landsby, der i så fald har været egnens helt centrale bebyggelse i den yngre jernalder. Fremtidige detektorafsøgninger ved disse må kunne afklare spørgsmålet.

Forgylt og ornamenteret bronzedyrehoved, der selv er komponeret af 2 slangelignende dyr. Fundet ved Oppelstrup. Måske en pyntedel til et bidsel. 600-700-tallet. Længde 6,2 cm.

Diverse dragtspænder og smykker fra Oppelstrup. 400-1100-tallet.

Stigremsbeslag af kobberlegeringer fra Fyrkilde, Sønderholm, Sig og Østervandet. 1000-tallet. Bredde ca. 4 cm.

Afslutningsvist skal der præsenteres eksempler på fund, der på en eller anden måde har at gøre med ridehesten og det højstatusmiljø, der ofte knytter sig til denne. Fra Fyrkilde ved Ravnkilde stammer et elegant beslag i en kobberlegering med et bagudsendende dyr, der formentlig er en løve. Beslaget har siddet nederst på stigremmen og været en del af fastgørelsen af stighbøjlen. Kun få måneder efter Fyrkilde-fundet blev der indleveret et identisk beslag, men denne gang fra Sønderholm. En kort eftersøgning viste nu, at identiske beslag også er fundet som nylige detektorfund ved Sig i Thorstrup sogn ved Varde, ved Øster Vandet i Thy og på Bornholm. Beslagene hører hjemme i 1000-tallet og måske i det vikingetidige stormandsmiljø med rytterkrigere, dem der senere bliver til middelalderens riddere.

Fra det yngre ridder- eller adelsmiljø i 1200-1300-tallet er der ligeledes gjort fine fund af hesteudstyret. De ornamenterede stigrembeslag bliver ikke længere benyttet, mens diverse, ofte forgyldte, pyntebeslag og vedhæng til seletøjets øvrige dele til gengæld er højeste mode. Ved Gl. Skørping er der gjort to fund af sådanne seletøjsvedhæng, det ene med form som et skjold og det andet som en fugl med udspilede vinger, måske en ørn. Det skjoldformede vedhæng er ornamenteret med vandrette spidser, der formodentlig er et heraldisk motiv. To næsten identiske

Forgylde seletøjsvedhæng fra Gl. Skørping og to fra Als. 1200-tallet. Længder med øsken ca. 4,6 cm.

vedhæng er også nyligt fundet ved Als i Himmerlands sydøstlige hjørne. Adelsslægten Grubbe har ført lignende skjold i 1200-tallet og måske er det her vi skal finde ejerne. Fuglen med de udspilede vinger har været et udbredt heraldisk motiv, og her bliver det vanskeligere at spore sig ind på en ejer. Det gælder også et andet fund fra Nørholm, hvor et beslag med en noget lignende fugl er blevet fundet. Det fine pynteudstyr giver et indblik i elitens færden og måske tilhørssteder i landskabet. Ved Gl. Skørping skal det måske ses i sammenhæng med middelalderborgen Egholm Slot, der i 1300-tallet lå tæt ved fundstedet. Et oplagt scenarie er naturligvis også, at pyntet er tabt ved en af adelens yndlingsbeskæftigelser, nemlig jagten.

Fugleformet vedhæng fra Gl. Skørping og beslag med fuglemotiv fra Nørholm. Største længder 5,5 og 5,6 cm. 1200-1300-tallet.

